

СУЧАСНИЙ СТАН ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ АКТИВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ В ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ

Гущин О.О.,

ад'юнкт наукового-організаційного відділення Військового інституту
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті проаналізований процес імплементації національних актів військового управління, що застосовуються в операціях із підтримки миру та безпеки. Система актів військового управління умовно поділена на дві групи. Перша – акти військового управління з питань підготовки миротворчого контингенту та миротворчого персоналу Збройних Сил України та організації операцій із підтримки миру та безпеки. Друга – акти військового управління щодо питань дотримання міжнародного гуманітарного права військовослужбовцями Збройних Сил України під час проведення миротворчих операцій.

Ключові слова: операції з підтримки миру та безпеки, миротворчий контингент, миротворчий персонал, юридичний радник миротворчого контингенту, акти військового управління, національне законодавство України з питань миротворчої діяльності, правові підстави виконання завдань міжнародної миротворчої операції, міжнародне гуманітарне право.

Guschyn O.A. / СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ АКТОВ ВОЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ, ПРИМЕНЯЕМЫХ В ОПЕРАЦИЯХ ПО ПОДДЕРЖАНИЮ МИРА И БЕЗОПАСНОСТИ / Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина

В статье проанализирован процесс имплементации национальных актов военного управления, применяемых в операциях по поддержанию мира и безопасности. Система актов военного управления условно разделена на две группы. Первая – акты военного управления по вопросам подготовки миротворческого контингента и миротворческого персонала Вооруженных Сил Украины и организации операций по поддержанию мира и безопасности. Вторая – акты военного управления по вопросам соблюдения международного гуманитарного права военнослужащими Вооруженных Сил Украины во время проведения миротворческих операций.

Ключевые слова: операции по поддержанию мира и безопасности, миротворческий контингент, миротворческий персонал, юридический советник миротворческого контингента, акты военного управления, национальное законодательство Украины по вопросам миротворческой деятельности, правовые основания выполнения задач международной миротворческой операции, международное гуманитарное право.

Guschyn O.A. / THE CURRENT SITUATION OF IMPLEMENTATION OF NATIONAL MILITARY CONTROL ACTS USED IN THE PEACEKEEPING AND SECURITY OPERATIONS / Kyiv National University named after Taras Shevchenko, Ukraine

The paper analyzes the process of implementation of national regulations military command used in peacekeeping and security operations. The system of acts of military administration was conditionally divided into two groups. The first - the acts of the military authorities for training peacekeeping contingents and personnel of the Armed Forces of Ukraine and of the maintenance of peace and security. Second - acts of military management on compliance issues of international humanitarian law of the Armed Forces of Ukraine during peacekeeping activity.

The approach proposed by the authors to systematize national regulations military law on peacekeeping operations, made it possible to highlight the hierarchy of military command and control regulations of the Constitution of Ukraine and laws of Ukraine to the orders of the Minister of Defence of Ukraine and the Chief of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine.

The author was analyzed the Manual of participation peacekeeping forces and personnel of the Armed Forces of Ukraine in international peacekeeping operations, approved by the Minister of Defence of Ukraine from 10.05.2006, № 252. The author highlights the legal basis for the tasks of the international peacekeeping operation peacekeeping contingents and personnel, and namely the current legislation of Ukraine; mandate of international peacekeeping operations; by command of the international peacekeeping operation task; standard operating procedures (SOPs); rules for the application and its features and capabilities; rules of engagement.

In the article the author pays special attention to analyzing the content of the Guideline on the application of international humanitarian law in the Armed Forces of Ukraine, approved by Order of the Minister of Defense of Ukraine 11.09.2004, № 400 in terms of features actions of military units during their participation in peacekeeping operations. The author notes that military personnel participating in peacekeeping operations must respect international humanitarian law in its entirety. Especially important, in author opinion, is that the sub 2.3.8.2 Guidance refers directly to the rules of Section 4 Bulletin of the UN Secretary General on August 6, 1999 № ST/SGB/1999/13 "Bulletin on the Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law".

Key words: peace support and security operations, peacekeeping forces, peacekeeping personnel, peacekeeping force legal advisor, acts of military administration, the national legislation of Ukraine on peacekeeping, legal grounds for the tasks of international peacekeeping operations, international humanitarian law.

Вступ. Миротворча діяльність ХХІ сторіччя являє собою складний багатогранний процес, який пов'язаний із цілим рядом політичних, економічних, соціальних та інших проблем, та зачіпає національні інтереси значної частини держав світу. Ця діяльність дозволяє вирішувати такі питання, які не в змозі самостійно вирішити жодна держава світу.

У рамках проведення міжнародної миротворчої діяльності миротворчі контингенти збройних сил багатьох держав виконують функції, які вони до цього часу не виконували. Їхнім головним завданням стало оперативне реагування на кризи, конфлікти та інші надзвичайні ситуації в різних регіонах світу. Врегулювання таких конфліктів дедалі частіше спонукає миротворчі контингенти до виконання гуманітарних, поліцейських миротворчих, адміністративних, тех-

нічних та інших неспецифічних для військових формувань завдань [1, с. 372]. Тому актуальним, на нашу думку, стає розвиток системи національного законодавства України з питань участі підрозділів Збройних Сил України в миротворчій діяльності, стан імплементації національних актів військового управління, що застосовуються в операціях із підтримки миру та безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженням правового забезпечення міжнародних операцій із підтримки миру та безпеки, підготовки та участі в них миротворчих підрозділів та миротворчого персоналу займалися такі українські науковці, як В.О. Заросило (адміністративно-правове забезпечення участі працівників органів внутрішніх справ у міжнародній миротворчій діяльності);

І.М. Коропатнік, В.О. Шамрай (аналіз організаційно-правових аспектів застосування підрозділів Збройних Сил України в миротворчих операціях); О.М. Мельник, Я.Ф. Радиш (дослідження особливостей правового регулювання миротворчих операцій через питання компетенції міжнародного співтовариства, держави і суспільства у розв'язанні гуманітарних конфліктів). На жаль, не існує комплексного теоретичного дослідження з питань імплементації національних актів військового управління, що застосовуються в операціях із підтримки миру та безпеки. Як ми бачимо, сьогодні основна увага науковців приділяється теоретичним, загальнодержавним та політико-міжнародним аспектам здійснення українськими військовими миротворчих функцій, проте далеко не завжди належному дослідженню підлягає саме практична площина здійснення миротворчої діяльності.

На нашу думку, виникла нагальна необхідність провести системний аналіз національних актів воєнного управління з проблем організації та проведення операцій із підтримання миру та безпеки. Тому **метою даної статті** є структурний аналіз системи національних актів військового управління, що застосовуються в операціях із підтримки миру та безпеки, та її вплив на сучасну миротворчу діяльність нашої держави.

Виходячи з даної мети поставлено такі **завдання**:

проаналізувати систему національних актів військового управління, що застосовуються в процесі підготовки та проведення операцій із підтримання миру та безпеки;

з'ясувати ступінь імплементації актів військового управління з питань участі України в операціях із підтримки миру та безпеки в національне законодавство.

Виклад основного матеріалу. Україна з 1992 року виступає активним контрибутором світової миротворчості. «Підготовка миротворчих контингентів і миротворчого персоналу – це один із найважливіших аспектів розвитку теорії та практики миротворчої діяльності Збройних Сил України в різних аспектах: військовому, правовому, гуманітарному, психологічному і педагогічному» [1, с. 373].

Лише в середині 2000-х років у Збройних Силах починають з'являтися нормативні акти, які можна назвати системними. Так, варто назвати накази Міністра оборони України від 18.10.2005 № 630 «Про удосконалення порядку відбору та проходження військової служби в миротворчих підрозділах, механізму подальшого використання у Збройних Силах України військовослужбовців, які брали участь у миротворчих місіях та їх соціальний захист», від 01.06.2009 № 267 «Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України та Плану реалізації Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України», від 25.10.2004 № 485 «Про затвердження Інструкції про підготовку миротворчих контингентів і миротворчого персоналу Збройних Сил України для участі у міжнародних миротворчих операціях», від 19.10.1999 № 314 «Про затвердження Тимчасової інструкції про матеріально-технічне забезпечення військових частин й окремих підрозділів, що виконують завдання у складі миротворчих сил», від 13.12.2004 № 611 «Про затвердження Положення про організацію медичного забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, які залучаються до участі в міжнародних миротворчих операціях», від 10.05.2006 № 252 «Про затвердження Інструкції з організації участі миротворчих контингентів і персоналу Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях», від 11.09.2004 № 400 «Про затвердження Керівництва по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права в Збройних Силах України», наказ Начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України від 11.10.2005 № 154 «Про затвердження Інструкції військовослужбовцям українського миротворчого контингенту і миротворчому персоналу щодо правил поведінки з місцевим населенням під час виконання миротворчих завдань у відповідній країні перебування».

У зв'язку з широким представництвом Збройних Сил України в міжнародних миротворчих місіях актуальною залишається проблема підготовки підрозділів до участі в миротворчих операціях. Слід зазначити, що процес створення в Україні цілісної системи підготовки миротворчих контингентів та миротворчого персоналу, яка б включала бойові, педагогічні, психологічні, особистісні та інші аспекти, ще триває. Разом із тим ці питання вже регламентовані в наказі Міністра оборони України від 10.05.2006 № 252 «Про затвердження Інструкції з організації участі миротворчих контингентів і персоналу Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях», який зареєстрований у Міністерстві юстиції України 25.05.2006 за № 605/12479 [2].

Питання правового статусу, змісту і виконання норм стандартних операційних процедур під час участі українських контингентів у міжнародних миротворчих операціях на мінімально достатньому рівні висвітлено в Інструкції з організації участі миротворчих контингентів і персоналу Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях, яка затверджена наказом Міністра оборони України від 10.05.2006 № 252.

Так, п. 9 «Виконання миротворчими контингентами і персоналом завдань міжнародної миротворчої операції» цієї Інструкції передбачає, що миротворчий контингент і персонал виконують завдання міжнародної миротворчої операції на підставі: чинного законодавства України; мандату міжнародної миротворчої операції; визначених командуванням міжнародної миротворчої операції завдань; стандартних операційних процедур (СОП) / Standard operating procedures (SOP); правил застосування і можливостей своїх сил та засобів; правил застосування сили (у разі, якщо ці правила не входять до СОП).

Цікаво, що зазначена норма практично вперше в практиці здійснення Збройними Силами України миротворчої діяльності орієнтовно визначає ієрархію нормативних актів міжнародного характеру (тобто виданих не національними інституціями), якими мають керуватись миротворчі контингенти та персонал.

Головною особливістю таких норм є їхній надзвичайний правовий статус. З одного боку, починаючи практично з рівня операційних / оперативних планів (або, як зазначено в Інструкції, визначених командуванням міжнародної миротворчої операції завдань) такі акти імперативного характеру формально не імплементовані в національне законодавство.

Проте, з іншого боку, фактичний перехід українського миротворчого контингенту або персоналу у підпорядкованість багатонаціональному командуванню вимагає від наших військових абсолютно чіткого і повного уявлення про правову природу, зміст і структури таких актів.

Більше того, знаходження миротворців фактично в зоні, де ведуться бойові дії, вимагатиме від них розуміння ієрархічної структури всіх актів, якими вони мають керуватись, як національного законодавства, так і міжнародних / коаліційних, їх співвідношення та сфери дії. Втім, зазначена вище Інструкція все ж таки дає миротворцям мінімальний рівень розуміння правової природи таких процедур.

Так, тим же п. 9 Інструкції визначається, що під час виконання завдань миротворчий контингент керується вимогами: стандартних операційних процедур, правил застосування сили та іншими нормативними документами певної міжнародної миротворчої операції.

Стандартні операційні процедури є своєрідним статутом окремої операції та *визначають порядок функціонування всіх складових міжнародної миротворчої операції*. На підставі СОП міжнародної миротворчої операції штаб миротворчого контингенту розробляє власну СОП, в якій визначаються (конкретизуються) завдання підпорядкованих підрозділів та порядок їх виконання.

У разі отримання від командувача (штабу) миротворчих (багатонаціональних) сил наказів або розпоряджень, які

суперечать чинному законодавству України, командир миротворчого контингенту (старший миротворчого персоналу), як того вимагає нормативний акт, негайно доповідає до Центру поточних операцій Головного командного центру Збройних Сил України (Об'єднаного оперативного командування Збройних Сил України – після його створення) та Управління євроатлантичної інтеграції Генерального штабу Збройних Сил України відповідно [7].

Характер, умови та форми участі України в міжнародній миротворчій діяльності визначаються Конституцією та законодавством України, її міжнародними зобов'язаннями та угодами, а також рішеннями Ради Безпеки ООН, нормативними документами ОБСЄ та загальноприйнятими нормами міжнародного права.

Напрями миротворчої політики України визначені у Воєнній доктрині нашої держави, де в п. 17 р. III «Запобігання виникненню воєнних конфліктів» наголошується, що основними шляхами запобігання виникненню воєнних конфліктів є, поряд з іншим, «участь у міжнародних операціях, пов'язаних з урегулюванням криз, в антитерористичній і антипіратській діяльності відповідно до норм міжнародного права та законодавства України» [3].

У розвиток ст. 9 Конституції України [4] ст. 5 Закону України «Про оборону України» наголошує, що, «визначаючи способи забезпечення власної безпеки у процесі підготовки держави до оборони та під час воєнних дій, Україна додержується принципів і норм міжнародного права, враховує законні інтереси безпеки інших держав» [5].

Ст. 59 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України покладає на командира обов'язок «постійно виховувати підлеглих у дусі гуманізму та людяності, спираючись при цьому на загальні принципи міжнародного права» [6].

Згідно з чинним законодавством Україна бере участь у міжнародних миротворчих операціях:

- Організації Об'єднаних Націй, рішення на проведення яких прийнято Радою Безпеки ООН;
- Організації з безпеки і співробітництва в Європі чи інших регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН;
- багатонаціональних сил, що створюються за згодою Ради Безпеки ООН, дії та заходи яких здійснюються під загальним контролем Ради Безпеки ООН [1, с. 374].

Третього грудня 1994 року в місті Будапешті Президентом України підписано Кодекс поведінки, що стосується воєнно-політичних аспектів безпеки (далі – Кодекс). Відповідно до статті 29 цього Кодексу держави-учасниці зобов'язалися розповсюджувати у своїх країнах документи з міжнародного гуманітарного права, відображати свої зобов'язання в цій сфері у військових програмах і правилах. Більш того, «кожна держава-учасник буде забезпечувати ознайомлення особового складу його збройних сил з положеннями міжнародного гуманітарного права, міжнародними гуманітарними правилами, нормами і зобов'язаннями, що стосуються збройних конфліктів, а також усвідомлення кожним військовослужбовцем того, що він несе індивідуальну відповідальність згідно з національним законодавством і міжнародним правом за свої дії» [8].

Після підписання Кодексу в Збройних Силах України було прийнято ряд нормативно-правових документів з питань розповсюдження знань із міжнародного гуманітарного права: наказ начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 11 березня 1997 р. № 30 «Про організацію навчання військовослужбовців Збройних Сил України основним положенням міжнародного гуманітарного права» [9]; наказ начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 17 грудня 1999 року № 90 «Про подальшу роботу щодо вивчення, розповсюдження та застосування міжнародного гуманітарного права в Збройних Силах України» [10]. У вересні 2004 року в Збройних Силах України з'явився нормативний акт, який можна назвати системним

з точки зору нормативно-правового забезпечення питань дотримання міжнародного гуманітарного права. Це наказ Міністра оборони України від 11.09.2004 № 400 «Про затвердження Керівництва по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права в Збройних Силах України» (далі – Керівництво) [11].

Неможливо навчити всіх усьому, та в цьому й нема потреби. «Особа, яка навчається, повинна вчити тільки те, що повинна знати у зв'язку з її діяльністю» [12]. Кожний командир повинен застосовувати диференційний підхід до процесу навчання та визначити, що повинен знати той чи інший підлеглий. У п. 5.1.10 Керівництва визначається не тільки мета навчання нормам, а й обсяг знань з права війни (міжнародного гуманітарного права) відповідно до посадових обов'язків. Особливо наголошується на дотриманні даних норм під час виконання завдань миротворчих операцій.

Так, згідно з п. 5.1.10 Керівництва «метою навчання нормам права війни є:

для солдатів (матросів): вивчення Кодексу поведінки учасників бойових дій та відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права; уміння діяти в умовах бойової обстановки (під час виконання завдань миротворчих операцій) із дотриманням норм права війни;

для сержантів (старшин) та прапорщиків (мічманів): знання Кодексу поведінки учасників бойових дій, основних норм міжнародного гуманітарного права та відповідальності за їх порушення; уміння враховувати норми права війни у ході управління підлеглими;

для офіцерів тактичної ланки: знання та розуміння норм і принципів міжнародного гуманітарного права, особливостей їх застосування у бойовій обстановці (під час виконання завдань миротворчих операцій); уміння використовувати теоретичні знання в процесі прийняття рішення та управління підлеглими у ході ведення воєнних дій (під час виконання завдань миротворчих операцій); володіння методикою навчання особового складу практичному застосуванню норм права війни;

для офіцерів оперативної-тактичної та оперативної-стратегічної ланки: отримання ґрунтовних знань права війни, особливі у частині, що стосується юридичної відповідальності осіб військового командування; уміння використовувати теоретичні знання в процесі прийняття рішення та управління підлеглими у ході воєнних дій (під час виконання завдань миротворчих операцій); володіння методикою навчання підлеглих практичному використанню норм права війни; спроможність здійснення правового аналізу сучасних збройних конфліктів [11].

Керівництво по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права, затверджене наказом Міністра оборони України від 11.09.2004 № 400 містить лише пункт 2.3.8 «Особливості дій військових частин і підрозділів під час їх участі у проведенні миротворчих операцій» [11]. Підпунктом 2.3.8.1 цього пункту визначено, що особовий склад військових частин та підрозділів, які беруть участь у проведенні миротворчих операцій, зобов'язаний дотримуватись норм міжнародного гуманітарного права в повному обсязі. Підпункт 2.3.8.2 у свою чергу із посиланням на норми Розділу 4 Бюлетеня Генерального секретаря ООН від 6 серпня 1999 р. № ST/SGB/1999/13 «Дотримання силами ООН норм міжнародного гуманітарного права» [13] визначає юрисдикцію держав-контрибуторів щодо судового переслідування миротворців-порушників норм МГП».

Правове забезпечення діяльності українського миротворчого контингенту здійснюється помічником командира військової частини з правової роботи (юрисконсультом військової частини), який є його юридичним радником (п. 1.6.5. Керівництва).

Юридичний радник миротворчого контингенту підпорядкований командирі миротворчого контингенту. Він зобов'язаний:

організовувати та забезпечувати виконання вимог Статуту Організації Об'єднаних Націй, внутрішнього законодавства держави, на території якої знаходиться військова частина, та чинного законодавства України;

надавати юридичні консультації, інструктажі командуванню, особовому складу військової частини протягом усіх фаз миротворчої операції з питань міжнародного гуманітарного права, міжнародного права та рішень Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (*п. 1.6.6. Керівництва*).

Організація вивчення норм права війни у Збройних Силах України є важливим завданням державного рівня, яке обумовлене зобов'язанням України перед міжнародною спільнотою (*пункт 5.1.1. Керівництва*) [11].

Як зазначають науковці, на сучасному етапі йде процес інтернаціоналізації збройних конфліктів, змінюється їхня природа, все частіше такі конфлікти є гібридними, коли чітко не визначені сторони конфлікту, які супроводжуються терористичною діяльністю протидіючих сторін. Саме на цих особливостях збройних конфліктів було наголошено в п. 17 Воєнної доктрини України. Так, основними шляхами запобігання виникненню воєнних конфліктів є, поряд з іншим, названі «участь у міжнародних операціях, пов'язаних з урегулюванням криз, в антитерористичній і антипіратській діяльності відповідно до норм міжнародного права та законодавства України» [3].

Так, М.Т. Резванюк, В.В. Терещук у роботі «Проблемні питання правового забезпечення участі Збройних сил України в міжнародних антитерористичних операціях» наголошують, що в Керівництво по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права в Збройних Силах України повинні бути внесені зміни у зв'язку зі зміною тактики та стратегії збройних конфліктів. У документі повинно бути прописано, хто здійснює правове забезпечення формувань ЗС України з виконання завдань у боротьбі з міжнародною терористичною діяльністю за межами території України, кому він підпорядковується, які його обов'язки, які зобов'язання особового складу військових частин і підрозділів щодо дотримання норм міжнародного гуманітарного права під час виконання завдань міжнародної антитерористичної операції, які міри покарання застосовуються в разі порушень гуманітарного права під час виконання операцій, а також процедуру вивчення норм гуманітарного права учасниками антитерористичних операцій [14].

Із цією метою до Керівництва вважається за необхідне внести такі зміни:

У підрозділі 1.6. «Обов'язки помічника командира військової частини з правової роботи (юрист-консультанта військової частини) – юридичного радника щодо забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права»:

у п.1.6.5 після слів «Правове забезпечення діяльності українського миротворчого контингенту...» вставити слова «та формувань Збройних Сил України по виконанню завдань у боротьбі з міжнародною терористичною діяльністю за межами території України»;

у п.1.6.6 після слів «юридичний радник миротворчого контингенту...» вставити слова «або формувань Збройних Сил України по виконанню завдань у боротьбі з міжнародною терористичною діяльністю за межами території Украї-

ни». У цьому ж пункті після слів «Надавати юридичні консультації..... протягом усіх фаз миротворчої» вставити слова «або антитерористичної операції» і далі за текстом.

У підрозділі 2.3 «Особливості організації та ведення воєнних дій»:

у п.2.3.8 після слів «Особливості дій військових частин і підрозділів під час їх участі у проведенні миротворчих...» вставити слова «або антитерористичних» і далі за текстом;

у п.п.2.3.8.1 після слів «...які беруть участь у проведенні миротворчих» вставити слова «або антитерористичних» і далі за текстом.

У підрозділі 5.1 «Вивчення норм міжнародного гуманітарного права у системі оперативної підготовки»:

у ч. 3 п. 5.1.10 після слів «уміння діяти в умовах бойової обстановки (під час виконання завдань миротворчих...» вставити слова «або міжнародних антитерористичних» і далі за текстом; також виконати ідентичні виправлення у частинах 6,7,10 цього пункту;

у ч. 2 п. 5.1.13 «навчати командирів військових частин (підрозділів) і штаби дотриманню норм права війни...» після слів «під час виконання завдань миротворчої» вставити слова «або антитерористичної...» і далі за текстом; у ч. 3 цього пункту виконати ідентичне виправлення [14].

Висновки. Система актів військового управління була умовно поділена на дві групи. Перша – акти військового управління з питань підготовки миротворчого контингенту та миротворчого персоналу Збройних Сил України та організації операцій із підтримки миру та безпеки. Друга – акти військового управління щодо питань дотримання міжнародного гуманітарного права військовослужбовцями Збройних Сил України під час проведення миротворчих операцій.

Правовими підставами виконання завдань міжнародної миротворчої операції миротворчим контингентом і персоналом є: чинне законодавство України; мандат міжнародної миротворчої операції; визначені командуванням міжнародної миротворчої операції завдання; стандартні операційні процедури (СОП) / Standard operating procedures (SOP); правила застосування і можливостей своїх сил та засобів; правила застосування сили.

Хоча Бюлетень Генерального секретаря ООН від 6 серпня 1999 р. № ST/SGB/1999/13 «Дотримання силами ООН норм міжнародного гуманітарного права» не є нормативним актом, положення якого носять обов'язковий характер, а являє собою внутрішній адміністративний документ Організації, який містить рекомендації та вказівки для збройних сил ООН, однак посилання на нього в п. 2.3.8.2 зазначеного в статті Керівництва свідчить про намагання в національних актах військового управління України врахувати й такі міжнародні норми.

Подальші напрями вивчення даної теми ми бачимо в аналізі проблем застосування права збройних конфліктів в операціях із підтримання миру нового покоління, коли мандатом дозволено застосування сили не тільки у випадках самооборони, але й для інших цілей (наприклад, для захисту цивільного населення та гуманітарної допомоги, для подолання спроб перешкодити виконання мандата персоналом ООН).

ЛІТЕРАТУРА

1. Правова робота в Збройних Силах України: Навчальний посібник / За заг. ред. В.І. Кириленка. – К.: РВЦ «Військовий інститут», 2010. – 408 с.
2. Про затвердження Інструкції з організації участі миротворчих контингентів і персоналу Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях / Наказ Міністра оборони України від 10.05.2006 № 252.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» / Указ Президента України від 06.08.2012р. № 390/2012// Офіційний вісник України від 22.06.2012р. – № 45. – стор.116. – Стаття 1750, код акту 62015/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/390/2012/card6#Public>
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Про оборону України/Закон України від 06.12. 1991 р. № 1932-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 9. – Ст.106. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.
6. Про Статут Внутрішньої служби Збройних Сил України / Закон України від 24.03.1999 № 548-ХІV// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 22. – Ст.194 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/548-14/card6#Public>

7. KFOR. Standart operating procedure. – 1090 LEGAL, 4 Mar 01.
8. Кодекс поведінки, що стосується військово-політичних аспектів безпеки. ОБСЄ; Кодекс, Витяг, Міжнародний документ від 01.01.1994. – Політика і час. – 1995. – № 9. – С. 86-89.
9. Про організацію навчання військовослужбовців Збройних Сил України основним положенням міжнародного гуманітарного права/ Наказ начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 11.03.1997 №30.
10. Про подальшу роботу щодо вивчення, розповсюдження та застосування міжнародного гуманітарного права в Збройних Силах України /Наказ начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 17.12.1999 р. № 90.
11. Про затвердження Керівництва по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права в Збройних Силах України/ Наказ Міністра оборони України від 11.09.2004 № 400.
12. Федерик де Мулінен. Право війни, руководство для вооруженных сил. М., МКЧХ –1993. – С.78.
13. Bulletin on the Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law / UN Doc. ST/SGB/1999/13 (1999), reprinted in ILM. – Vol. 38. – 1999.
14. Резванюк М.Т., Терещук В. В. Проблемні питання правового забезпечення участі Збройних сил України в міжнародних антитерористичних операціях. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://defpol.org.ua/site/index.php/ru/arhiv/voenpolitika/63-q-q>

УДК 341.231.4

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Зубар І.В.,
аспірант кафедри міжнародного права

Кучер О.Б.,
аспірант кафедри міжнародного права

*Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Ця стаття присвячена аналізу переваг та недоліків універсальних та регіональних міжнародно-правових механізмів захисту прав людини. Досліджено їхнє співвідношення, проаналізовано основні характерні риси зазначених механізмів та їх практичне застосування, узагальнено наслідки звернення до відповідних органів. Проведено порівняльний аналіз механізмів діяльності регіональних систем е сфері захисту прав людини, а також порівняння універсального та регіонального шляхів захисту прав людини в контексті максимальної ефективності такого забезпечення.

Ключові слова: міжнародно-правовий механізм, договірні міжнародні органи із захисту прав людини, європейська система захисту прав людини, міжамериканська система захисту прав людини, африканська система захисту прав людини.

Зубарь И.В., Кучер Е.Б. / ЭФФЕКТИВНОСТЬ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ УНИВЕРСАЛЬНЫХ И РЕГИОНАЛЬНЫХ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫХ МЕХАНИЗМОВ ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ / Институт международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко, Украина

Эта статья посвящена анализу преимуществ и недостатков универсальных и региональных международно-правовых механизмов защиты прав человека. Исследовано их соотношение, проанализированы основные характерные черты указанных механизмов и их практическое применение, обобщены последствия обращения в соответствующие органы. Проведен сравнительный анализ механизмов деятельности региональных систем в сфере защиты прав человека, а также сравнение универсального и регионального путей защиты прав человека в контексте максимальной эффективности такого обеспечения.

Ключевые слова: международно-правовой механизм, договорные международные органы по защите прав человека, европейская система защиты прав человека, межамериканская система защиты прав человека, африканская система защиты прав человека.

Zubar I.V., Kucher O.B. / EFFECTIVENESS OF FUNCTIONING OF UNIVERSAL AND REGIONAL INTERNATIONAL LEGAL MECHANISMS FOR HUMAN RIGHTS PROTECTION AT THE PRESENT STAGE / Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University, Ukraine

This paper shall be mainly devoted to the comparative analysis of contemporary universal and regional human rights protection mechanisms. Today the necessity of providing and ensuring the effective human rights protection belongs to the key tasks of contemporary international law. Being referred to in the UN Charter and numerous regional legal documents, protection of human rights seems to be not so efficient on both universal and regional levels. Recommendations of the UN treaty bodies nowadays are likely not to be fulfilled on the expected scale due to the absence of their juridical obligatoriness for the States Parties to the respective core international human rights treaties. Contrary to the universal approach, for example, judgments and decisions of the European Court of Human Rights are obligatory for the relevant States Parties to the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms. In addition to this, it is worth mentioning that the European human rights protection system from authors' point of view nowadays is the most effective. Unfortunately, both Inter-American and African human rights protection systems are still complicated in general due to being biphasic, moreover, jurisdiction of the respective Inter-American and African Courts of Human Rights is far from being obligatory for all the States of the respective regions due to the lack of the States' consent thereto.

The authors also provide deep analysis of the possibility to ensure the effectiveness of human rights protection mechanisms on various levels and propose some possible ways for its achievement.

Key words: international legal mechanism, human rights treaty bodies, European human rights protection system, Inter-American human rights protection system, African human rights protection system.